

Καταγραφή των κατεχόμενων εκκλησιαστικών μνημείων της επαρχίας Κερύνειας

(Εκκλησίες και άλλα θρησκευτικά μνημεία στον Άγιο Αμβρόσιο)

Οι Αγιαμβροσίτες ήταν προ της καταστροφής του 1974 εξ αιτίας της τουρκικής κατοχής και εξακολουθούν στην προσφυγιά και στη διασπορά να είναι βαθιά θρησκευόμενοι άνθρωποι. Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι δεν υπάρχει εκκλησία στην ελεύθερη Κύπρο που να μη συμπεριλαμβάνει στο εκκλησιασμά Αγιαμβροσίτες νοούμενου ότι κάποιοι από τους 2000 κατοίκους του διαμένουν κάπου κοντά.

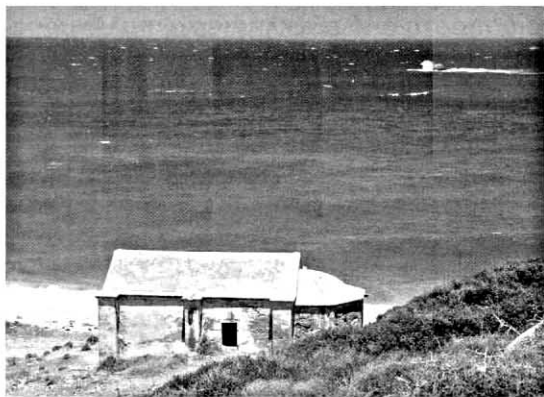
Στο κέντρο της κοινότητας βρίσκεται η μεγαλοπρεπής εκκλησία χαρισμένη στον Άγιο Αμβρόσιο. Κτίστηκε κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα πάνω στα θεμέλια παλαιότερου ναού. Η εκκλησία ήταν πετρόκτιστη με ασβεστοπηλό από καμίνια της περιοχής. Υπήρχε πρόνοια για διπλό καμπαναριό ωστόσο κτίστηκε μόνο το ένα και μάλιστα για πολλά χρόνια στο μισό ύψος. Στο καμπαναριό αυτό εγκαταστάθηκε μια από τις τρεις πιο γλυκώχες καμπάνες στην Κύπρο. Ο ήχος της ακουόταν πέραν των δέκα χιλιομέτρων μακριά. Η δεύτερη παρόμοια καμπάνα βρίσκεται στο Μοναστήρι του Κύκκου και η Τρίτη σε μεγάλη κοινότητα της επαρχίας Λάρνακας. Το καμπαναριό συμπληρώθηκε κατά τη δεκαετία του 1960 από τον πρωτομάστορα Σάββα Μίλλερ και εγκαταστάθηκε σ' αυτό η δεύτερη καμπάνα μικρότερη από την πρώτη. Το δεύτερο καμπαναριό δεν προχώρησε. Οι κατακτητές εγκατέστησαν σ' αυτό μεταλλικό μινιάρé. Η εκκλησία μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τζαμί κατά παράβαση όλων των ηθικών κανόνων και του διεθνούς δικαίου.

Το Ξυλόγλυπτο εικονοστάσι της εκκλησίας είναι μοναδικό στο είδος του. Οι Ξύλινοι δοκοί του είναι κενοί εσωτερικά ενώ τα σκαλίσματα στις όψεις με σταφύλια τις αμπέλους και τα πουλιά αποτελούν χάρμα οφθαλμών. Εδώ ο κάθε Αγιαμβροσίτης έζησε τις μεγαλύτερες

χαρές αλλά και τις λύπες του. Γονάτισε μπροστά στις εικόνες ευχαριστώντας τον Θεό και τον Άγιο Αμβρόσιο για ότι του πρόσφερε αλλά και παρακαλώντας για αυτό που ανέμενε. Μέσα στο ναό, που ήταν και ο μοναδικός στο χωριό, τελούνταν όλες οι θρησκευτικές ακολουθίες με αποκορύφωμα τις ακολουθίες των μεγάλων εορτών των Χριστουγέννων και προ πάντων του Πάσχα.

Στον περίβολο της εκκλησίας διαδραματίζονταν τα κυριότερα γεγονότα της κοινότητας. Ήταν η αρχαία αγορά της Αθήνας του Περικλή. Το πρώτο δημοτικό σχολείο του χωριού και μετέπειτα αναγνωστήριο και καφενείο αποτελούσε το κέντρο αναφοράς της κοινότητας. Στη βόρεια πλευρά της εκκλησίας στηνόταν κάθε Λαμπρά η τριζογύρα που ήταν το παραδοσιακό Λαμπριάτικο παιχνίδι των Αγιαμβροσιτών. Επίσης εδώ λάμβανε χώρα η πρώτη παγκύπρια γεωργική έκθεση και ο χορός της χρυσομηλιάς.

Ο Άγιος Αμβρόσιος γιόρταζε στις 7 του Δεκέμβρη κάθε χρόνο με την κοινότητα σύσσωμη να συμμετέχει στη γιορτή του πολιούχου Αγί-

Ο Άγιος Δημητριάδης

ου. Επειδή η γιορτή του Αγίου Αμβροσίου ήταν τον Δεκέμβρη κατά την πρώτη του Σεπτεμβρη είχαμε το μικρό πανηγύρι του Αγίου Αμβροσίου όπου διεξαγόταν μικρή εμποροπανήγυρη. Μετά την εισβολή όλο το εσωτερικό διάκοσμο της εκκλησίας συλήθηκε, οι Άγιες εικόνες μάλλον οδηγήθηκαν στα μεγάλα παζάρια και η εκκλησία μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τζαμί. Το εικονοστάσι απογυμνωμένο από τις εικόνες παρέμεινε στην εκκλησία και καλύφθηκε με ένα άσπρο πανί. Επίσης έκλεισε με πέτρινο κτίσιμο και η νότια είσοδος της εκκλησίας. Τώρα στην προσφυγιά ο κάθε Αγιαμβροσίτης έχει στο σπίτι του μια φωτογραφία της εκκλησίας και μια εικόνα του Αγίου Αμβροσίου. Παρακαλεί τον Άγιο να μεσολαβήσει για συντόμευση του χρόνου της δοκιμασίας και επιστροφή στον τόπο μας.

Στη βόρεια πλευρά του χωριού απέναντι από το σπίτι του Ανδρέα Τάγκα δίπλα ακριβώς από τη φουντά της υδατοπρομήθειας βρίσκεται το μικρό παρεκκλήσι του Αγίου Αμβροσίου. Ενάμιση τετραγωνικό μέτρο η όλη κατασκευή με λιγότερο από δυο μέτρα ύψος. Εδώ υπήρχε εικόνα του Αγίου και καντήλι. Στο χώρο αυτό κατέληγε η μεγάλη λιτανεία που ξεκινούσε κάθε Δευτέρα της Λαμπράς το απόγευμα από τη μεγάλη εκκλησία με τη συμμετοχή όλων των κατοίκων του Αγίου Αμβροσίου και των αποδήμων που κατέκλυζαν το χωριό για να υιορτάσουν το Πάσχα. Αυτή η λιτανεία και η δέηση προς τον Άγιο Αμβρόσιο ήταν το αποκορύφωμα της Λαμπράς στον Άγιο Αμβρόσιο.

Πέραν της μεγάλης εκκλησίας του Αγίου Αμβροσίου επισκόπου Μεδιολάνων η ευρύτερη περιοχή του Αγίου Αμβροσίου ήταν διάσπαρτη από εξωκλήσια και παλιά μοναστήρια. Στα ανατολικά του χωριού βρίσκονται τρεις θαυμάσιες εκκλησίες που ήταν παλιά βυζαντινά μοναστήρια. Αυτά είναι ο Αντιφωνητής χαρισμένος στον Αρχάγγελο Μιχαήλ που γιορτάζε στις 6 Σεπτεμβρίου και 8 Νοεμβρίου, η Μελανδρούνα χαρισμένη στη κοίμηση της Θεοτόκου γιορτάζε στις 15 Αυγούστου και η Υπάτη χαρισμένη στη γέννηση της Παναγίας γιορτάζε στις 8 του Σεπτεμβρίου.

Η εκκλησία του Αντιφωνητή με οκταγωνική αρχιτεκτονική μορφή και τις θαυμάσιες τοιχογραφίες που συλήθηκαν από τους Τούρκους κατακτητές και η Μελανδρούνα που

σχεδόν κατάρρευσε μετά την τουρκική κατοχή βρίσκονται μέσα στα διοικητικά όρια της γειτονικής κοινότητας Καλογραίας, ωστόσο εδώ κατέφευγαν οι κάτοικοι των γύρω χωριών για να τελέσουν τη θεία λειτουργία και να αναπέμψουν τις προσευχές τους προς τον Θεό. Η κατάλευκη εκκλησία της Υπάτης με τα κεραμίδια στη στέγη βρίσκεται μέσα στα διοικητικά όρια του Αγίου Αμβροσίου νοτιοανατολικά του χωριού, σε ένα ωραιότατο πευκόφυτο λόφο με αιωνόβιες ελιές στην αυλή της. Η θέα από εκεί είναι θαυμάσια αφού διακρίνεται ολόκληρη η επαρχία Κερύνειας μέχρι και τον Κορμακίτη. Εδώ προσέφευγαν οι Αγιαμβροσίτες για να επικαλεσθούν τη χάρη της. Είναι πολλές οι περιπτώσεις που η Παναγία θαυματουργήσε σε παρακλήσεις συγχωριανών που επικαλούνταν τη χάρη της. Επειδή η εκκλησία βρίσκεται εκτός του κύριου δρόμου Αγίου Αμβροσίου προς τον Αντιφωνητή και την Τρυπημένη υπήρχε στη δεξιά πλευρά του δρόμου σε σημείο 200 περίπου μέτρα από την εκκλησία μικρό εκκλησάκι (κουτί) όπου υπήρχε μια εικονίτσα και ένα καντήλι για την Παναγία. Εδώ σταματούσαν οι περαστικοί και άναβαν το καντήλι.

Μεταξύ των τριών πιο πάνω εκκλησιών στο βόρειο άκρο του τράχωνα του Αγίου Γεωργίου βρίσκονταν τα ερείπια του παλαιού οικισμού του Αγίου Γεωργίου. Ο οικισμός αυτός καταστράφηκε από τους πειρατές και οι κάτοικοι του διέφυγαν προς τη Μεσαορία φθάνοντας μέχρι τον Άγιο Γεώργιο του Σπαθαρικού όπου κατά την παράδοση αλλά και γραπτές μαρτυρίες έκτισαν το ομώνυμο χωριό. Μετά από τις επιδρομές των πειρατών κάποιοι από αυτούς επέστρεψαν ξανά στην περιοχή και έκτισαν τον Άγιο Αμβρόσιο στη σημερινή του θέση. Στα ερείπια του Αγίου Γεωργίου των λυμπούρων ή της Μελανδρόνας όπως ονομάζεται υπήρχε πολύ μικρό εκκλησάκι στο χωριό που ήταν κάποτε η εκκλησία και αυτή μικρή. Μετά το 1960 οπότε η περιοχή πωλήθηκε από τη Ιερά Μονή Μελανδρόνας στους κατοίκους του Αγίου Αμβροσίου και συγκεκριμένα το κτήμα με τον οικισμό στον Σάββα Κατσαβούνη κάθε Τρίτη της Λαμπράς και ενόσω υπήρχε δεύτερος ιερέας στον Άγιο Αμβρόσιο πήγαιναν εκεί οι κάτοικοι με τα γαϊδούρια τους μέσα από το μονοπάτι του δάσους και τελούσαν τη θεία λειτουργία. Αυτή θύμιζε πολύ τα αναγνώσματα του Παπαδιαμάντη. Μετα την υπαίθρια λειτουργία απολάμβαναν όλοι

μαζί το πρόγευμα μέσα στην ανοιξιάτικη φύση.

Στα δυτικά του Αγίου Αμβροσίου στο τέταρτο χιλιόμετρο προς την Κερύνεια, έναντι του πλαγιόδρομου προς το γειτονικό χωριό Χάρτζια και ακριβώς δίπλα από την παραλία με τη πεντακάθαρη θάλασσα βρίσκεται η μικρή εκκλησία του Αγίου Δημητρίου. Εδώ τελείτο παλιά λειτουργία κατά την 6η Νοεμβρίου οπότε γιόρταζε ο Άγιος Δημητριανός επίσκοπος Χύτρων. Κατά την παράδοση ο Άγιος Δημητριανός μετέτρεψε σε βράχο τον υπερμεγέθη σκαντζόχοιρο που έβγαине στη στεριά και κατέτρωγε ανθρώπους και ζώα και ερήμωσε τη γη. Από τότε ο Κατσόσοιρος, όπως ονομάζεται, η βραχονησίδα Χοτοί είναι εκεί στα 600 περίπου μέτρα από την ξηρά έναντι της μικρής εκκλησίας. Στον ίδιο χώρο διεξάγονταν οι εκδηλώσεις για τη γιορτή του κατακλυσμού με θαλάσσια αγωνίσματα κολύμβησης και ολισθηρό ιστό. Στις εκδηλώσεις λάμβαναν μέρος κάτοικοι από τον Άγιο Αμβρόσιο και τη Χάρτζια.

Και εδώ, όπως στη περίπτωση της Παναγίας της Υπάτης που αναφέρεται πιο πάνω αλλά και για τον Άγιο Γεώργιο του Πλατυμάτη που θα ακολουθήσει, υπήρχε στο παγκέτο του δρόμου μικρό εκκλησάκι(κουτί) του Αγίου Δημητρίου και του Αγίου Γεωργίου όπου οι διαβάτες και οι περαστικοί σταματούσαν και άναβαν το καντήλι και ενίοτε έριχναν τον μικρό οβολό τους.

Πιο δυτικά προς την Κερύνεια στον Τράχωνα του Άη Γιωρκού πριν την κοιλάδα του αγροτικού οικισμού του Πλατυμάτη 500 περίπου μέτρα νότια του αυτοκινητόδρομου υπήρχε εκκλησία χαρισμένη στον Άγιο Γεώργιο. Ήταν γνωστός ως Άγιος Γεώργιος του Πλατυμάτη. Μικρή σχετικά αλλά ωραία εκκλησία γιόρταζε κάθε Τρίτη της Λαμπράς. Εδώ ο ιερέας και οι χωριανοί πήγαιναν με τα ζώα τους στολισμένα με τις υφαντές κουβέρτες και τελούσαν τη θεία λειτουργία. Στη συνέχεια προγευμάτιζαν όλοι μαζί και όσοι είχαν χωράφια κοντά άρχιζαν το θέρος με τα δρεπάνια. Οι υπόλοιποι επέστρεφαν στο χωριό. Η διάρκεια μιας ώρας διαδρομή με τα ζώα δεν τους έφτανε να διηγηθούν όλες τις ιστορίες.

Τρία περίπου χλμ. πιο δυτικά όπου συναντούμε τη κοιλάδα με τους αμμόλοφους του Χατζηκούλη λίγα μόνο μέτρα από την παραλία

βρίσκεται πηγάδι με γλυκό νερό. Δίπλα από το πηγάδι αυτό βρισκόταν ένα μικρό εκκλησάκι ή μάλλον κουτί, όπως το αποκαλούσαν οι χωριανοί με την εικόνα του Αγίου Αμβροσίου. Το κουτί αυτό ήταν από πέτρα κτισμένο και σουβατισμένο άσπρο. Σύμφωνα με μαρτυρίες παλαιότερων ο Άγιος Αμβρόσιος οραμάτισε τον Χατζηκούλη να σκάψει λάκκο και θα έβρισκε γλυκό νερό. Πράγματι έτσι έγινε και βρέθηκε γλυκό πόσιμο νερό στη μέση μιας περιοχής όλο άμμο. Ήταν το νερό αυτό πηγή ζωής για τους ανθρώπους και τα ζώα της περιοχής. Δεν υπήρχε άλλη πηγή με πόσιμο νερό στην περιοχή αυτή.

Στον αγροτικό οικισμό του Ταούτη δεκαπέντε χιλιόμετρα δυτικά του χωριού ευρίσκονταν τα ερείπια μικρής πετροκτιστης εκκλησίας της Αγίας Αικατερίνης. Κάποτε η εκκλησία αυτή εξυπηρετούσε τις θρησκευτικές ανάγκες των αγροτών που διέμεναν στον οικισμό. Ένα χιλιόμετρο πιο πέρα στον τράχωνα του Γυρούκη δεξιά του δρόμου προς τον οικισμό του Βούρσκορη σε κτήμα που ανήκει στον Χριστόδουλο Τυρίμου βρισκονταν τα ερείπια της εκκλησίας της Αγίας όπως ήταν γνωστή. Και αυτή η μικρή εκκλησία καταστράφηκε από καιρό. Τα θάνατα αυτά προσκυνήματα φέρουν στη μνήμη ολόκληρη την ιστορία του τόπου μας με την εκκλησία στο επίκεντρο της ζωής τους. Με τη δύναμη του Θεού και της Παναγίας μπροστά ξεκινούσαν κάθε τους δουλειά και με ευχαριστίες προς τους Αγίους τέλειωναν. Έτσι κρατήθηκαν οι άνθρωποι, η πίστη και οι παραδόσεις τους για αιώνες σ' αυτό το πικρό σταυροδρόμι του κόσμου.

Παναγία Μελανδρύνας

